

ouders in beeld

Documentaire: 'Zodra ik buiten kom'

Anneloor van Heemstra

Duur: 54 minuten.

Te bekijken op <http://www.human.nl/2doc/zodra-ik-buiten-kom.html>.

Zodra ik buiten kom is een coproductie van Human en IDTV Docs, met steun van het CoBO Fonds en uitgezonden door Human op dinsdag 9 december 2014.

Deze aangrijpende documentaire neemt ons mee naar de wereld achter de hoge muren van een vrouwengevangenis. We ontmoeten moeders die voor kortere of langere tijd vastzitten. Zij zijn afgesneden van het alledaagse contact met hun kinderen, en *dáár* zit hun diepste pijn.

'Ik heb geschreven over de hoeveelheid uren bezoekt van de kinderen op jaarbasis, want overal in Den Haag wordt alles op jaarbasis berekend.'

Tijdens de wekelijkse Mama Meeting wordt onder leiding van de coördinator Moeder-kindzaken gesproken over thema's waarmee de vrouwen worstelen. Eén van hen brengt in dat door het strenge regime binnen de gevangenis het onmogelijk is een band op te bouwen met je kinderen.

'Als je je kind alleen maar op de 'moeder-kinddag' ziet, is dat achttien uur op jaarbasis, dus minder dan één hele dag dat je je kind ziet. Zit je nog in het Huis van Bewaring, dan heb je daarnaast recht op je gewone bezoek. Dat is één uur per week en 52 uur op jaarbasis. Samen zeventig uur en dus minder dan drie dagen per jaar. Als je geluk hebt en je kind überhaupt te zien krijgt. Ben je afgestraft (veroordeeld/Red.), dan heb je recht op twee uur per week bezoek. Dat is vijf hele dagen + twee uur van de 365 dagen per jaar. Daar heb je dan recht op, maar hoe creëer je een band in die tijd?'

Een andere moeder vertelt dat zij in de afgelopen vijf maanden maar twee van haar vier kinderen te zien kreeg gedurende anderhalf uur: 'Jeugdzorg laat helemaal niets horen. Pas na twee maanden, na heel lang zeuren, heeft ze (de gezinsvoogd/Red.) de twee oudsten gebracht. Ik heb gezegd dat ik mijn kinderen *moest* zien, want ik draaide gewoon door. Toen is ze met pijn en moeite hierheen gereden.' Dan breekt ze en barst in tranen uit: 'Ik weet niet of ik het allemaal wel aankan. Ik heb helemaal geen overzicht. Ik ben geen moeder meer, ik ben helemaal op, helemaal niks meer.'

De andere vrouwen spreken haar streng toe: 'Je moet sterk zijn! Anders red je het niet.' 'Ja dat ben ik ook! Maar soms ... Ze wordt morgen één! Ik heb haar al acht maanden niet gezien. Dat kind loopt inmiddels. Ik weet niet eens hoe ze eruitziet.' Ze steunen elkaar, maar ook zijn ze kritisch.

'Nu dat je hier zit, is het "mijn kinderen, mijn kinderen, mijn kinderen ..." Maar je moet ook gewoon eerlijk naar jezelf kijken. Heb jij op het moment dat je wat hebt gedaan óók aan je kinderen gedacht? Laten we gewoon eerlijk zijn.'

Dat zegt een van de vrouwen. En dat raakt natuurlijk precies de kern van de ambivalentie die iedereen voelt. We voelen de pijn van deze moeders en tegelijkertijd roept een moeder in de gevangenis allerlei vragen bij ons op. Wat hebben deze moeders hun kinderen eigenlijk te bieden? Hebben ze niet bewezen dat ze 'onverantwoordelijke' ouders zijn? In hoeverre hebben zij nog recht op een band met hun kind? Hebben zij dat recht niet 'verspeeld'?

Terechte vragen. Deze vrouwen hebben zich niet verantwoordelijk gedragen. Zij wisten geen weerstand te bieden aan de verleiding van het snelle geld, of waren betrokken bij geweld, moord of doodslag. En laten we eerlijk zijn, dat is dom. Dat zij daarvoor verantwoordelijkheid moeten nemen, is logisch en belangrijk voor henzelf, de samenleving, het 'slachtoffer' en ook voor hun kinderen. Dat grenzen niet mogen worden overschreden moet helder zijn, en de consequentie voelbaar. Dit staat dan ook niet ter discussie. Wat wel ter discussie zou moeten staan, of staat, zijn inhoud en doel van deze consequentie. De straf zou een positieve verandering tot doel moeten hebben en die teweegbrengen. Branden op de blaren dus, en vervolgens de *drive* voelen om wenselijk gedrag te ontwikkelen. En dat willen ze allemaal, deze vrouwen.

Wat is hun verhaal? Hoe raakten zij van het padje af?

Een belangrijke vraag is wat hen ertoe dreef om te doen wat ze deden. Uit de verhalen van de moeders in deze documentaire blijkt dat onder bepaalde omstandigheden het lijntje tussen goed en fout heel dun kan zijn. 'Zeg nooit: "nooit". In principe staat iedereen met één been in de gevangenis.' Feride kan het na negen maanden nog steeds niet geloven: 'Je weet dat er een gevangenis bestaat, maar dan denk je: mij overkomt dat niet. Is het een droom? En wanneer kom ik daaruit? Het is een heel andere wereld hier.'

Hoe paradoxaal het ook klinkt, soms zijn juist zorg en gevoel van verantwoordelijkheid voor kinderen het laatste zetje in de verkeerde richting. 'Soms doen mensen heel rare dingen om voor hun kinderen te zorgen', vertelt een van de moeders. 'Dan vullen ze het ene gat met het andere en op een gegeven moment zie je het gewoon niet meer: je hebt oogkleppen op. Er kwam een brief van de deurwaarder dat ze mijn inboedel zouden komen halen en toen dacht ik: ojee mijn kinderen! Je ziet dan gewoon voor je hoe ze alles van de kinderen meenemen: het speelgoed, de kinderkamers, de bank. Vanaf

dat moment denk je niet meer logisch en toen heb ik die fout gemaakt. Achteraf gezien heb ik heel veel spijt, maar je kunt het niet terugdraaien.'

Zo gaat dat dus: een kat in het nauw maakt rare sprongen. Het gedrag is afkeurenswaardig, maar de intentie was goed. Deze moeder wilde het beste voor haar kinderen en handelde vanuit een 'besef van verantwoordelijk-zijn', zoals Alice van der Pas dat noemt. Deze vrouwen faalden als opvoeder, maar als ouder wilden en willen zij het beste. Wat hebben ze nu nodig. Straf of hulp? Sluit het een het ander uit?

Hoe vertel je aan je kind dat je in de gevangenis zit?

Moet je het vertellen? Liever noem je het 'werk' of 'een vakantie', want wat ben jij anders als moeder voor een voorbeeld? Zorgen om de kinderen drukken zwaar op deze moeders en het schuldgevoel is groot. 'Ik zit nu bijna negen maanden, met nog zeven te gaan. Tegen mijn meisje zei ik dat ik op vakantie was – totdat mijn moeder zei dat ze niet meer wilde eten en niet meer naar school durfde. Ze was bang dat ze net even weg zou zijn als ik thuiskwam. Toen heb ik besloten haar toch maar te laten komen.'

Hoe zorg je ervoor dat je kinderen zich geen zorgen hoeven maken om *jou*? Wat zeg je wel? Wat niet? Wat ga je aan in een uurtje bezoek? 'Na drieënhalve maand heb ik mijn jongens pas gezien. Ze hadden heel veel vragen: "Eet je wel mam? Wél eten, hè!" Ik was heel mager. Laat je hun weten hoezeer je ze mist, of houd je je sterk zodat zij zich geen zorgen hoeven te maken? Je wilt laten zien dat je het wel overleeft en dat je sterk bent, maar van binnen ga je kapot.'

Duivelse dilemma's zijn het!

Ouderschap en detentie: het is heel ingewikkeld

De kinderen van nu zijn de ouders van de toekomst en wat gunt iedereen deze kinderen ouders die een veilige, stabiele en liefdevolle thuisbasis kunnen bieden. En ouders aan wie zij zich stevig kunnen hechten en dan uitgroeien tot stabiele burgers! De ouders van nu zijn echter de kinderen van toen en wat hebben *zij* als kind moeten ontberen?

Waar ligt onze verantwoordelijkheid als gemeenschap? Ik weet de oplossing niet. Wel weet ik dat er talloze mogelijkheden bestaan om het contact tussen ouder en kind te verbeteren en dat het onze plicht is de bestaande voorzieningen nog deze week te verbeteren.

Contact met de kinderen mag niet afhangen van het kunnen kopen van een telefoonkaart (die doorgaans wordt leeggeslurpt door wachttijden van alle instanties die de moeders moeten bellen om bijvoorbeeld te organiseren dat ze met hun kind straks, als ze vrij zijn, een dak boven het hoofd hebben). Laat ouders met hun kinderen skypen. Herstel het familiehuis voor logeerweekenden en laat de moeders meepraten en -beslissen over de opvoeding van de kinderen. Bied deze kinderen een ouder die zich als persoon en ook als 'moeder' sterker gaat voelen – al is het op afstand.

‘Mijn kinderen hebben al heel wat dingen meegemaakt. Ze zagen mijn blauwe plekken en dan zei ik: “Ik ben tegen de kast gelopen.” Maar hun vader zei: “Ik heb het gedaan.” En daar worden de kinderen dan heel bang van. Ze kunnen er niet veel over zeggen, maar ze weten wat er gebeurd is. En dan komen ze thuis en opeens is mama er niet. Dit keer hoop ik dat het heel anders wordt zodra ik buiten kom. Dan laat ik ze nooit meer alleen.’

José Koster doceert, traint en coacht (teams) beroepskrachten en studenten in onderwijs, welzijn en zorg, in de (onderlinge) communicatie en de omgang met ouders, en leidt oudergerichte projecten. www.josekoster.nl

NB: In mijn rubriek *Ouders in beeld* bespreek ik documentaires, films of afleveringen van televisieprogramma's. Naar aanleiding van de getoonde beelden en in het volle bewustzijn dat deze beelden slechts een selectie zijn van een veel groter, genuanceerder verhaal, probeer ik het gedrag en de positie van ouders vanuit *hun* perspectief naar voren te brengen.